

ELISE KÄER-KINGISEPP

Tartu Ülikooli
kuulsaid naisi

AST A KIITAM

Elise Käer-Kingisepp lõpetas Tartu ülikooli arstiteaduskonna 1924., keemia-teaduskonna 1927. aastal. Meditsiini-doktori kraadi kaitses ta 1934., professori-kutse sai 1944. aastal. 1925–1940 luges esimest eestikeelset farmakoloogiakursust. 1944. aastast oli TRÜ füsioloogiakateedri juhataja. Eesti Füsioloogide Seltsi esimees oli Elise Käer-Kingisepp selle asutami-sest peale 1953. aastal. Teaduslikke töid on kirjutanud ravimikombinatsioo-nide, sisesekretsiooni, vereringe, hinga-mise ja seedimise regulatsiooni alalt, kokku 78.

C. E. Schmidt'i ausamba avamise eeli ülikooli juubeli ajal 1982. aastal andis rektor talle sõna kohe pärast tervis-hoiuministrit. Ta kõneles meeleldi: austa-tava töö oli ju läbilõhki teada. Selsamal sündmusel tuli temaga vestlema Uppsala ülikooli rektor Holmgren, samuti arsti-teadlane. Rektor Holmgren huvitus, millal lahutati Tartu ülikoolis füsio-loogia ja anatoomia õpetamine eri kateed-reise.

«1821.»

Rootsi rektor üllatus ja nentis tunnus-tavalt: «See on ju esimese ülikoolina Euroopas, ei koguni terves maailmas!»

Inglise anatoom Harvey avastas 1628. aastal imetajate vereringe ja lõi tõese kujutluse sellest. Ent üliõpilastele loeti visalt senist Galenuse süsteemi. Üksnes Hollandis ja Taanis võeti uus teave kohe käiku.

«Ja ka Tartu ülikoolis,» oli professor Käer-Kingiseppal põhjust oletada. Kinni-tust sellele peaksid andma Stockholmi arhiivimaterjalid.

Või verekehade loetelu. Öeldud on, et viis tuhat. Tema on oma üliõpilastega leotanud ja saanud kuus tuhat. Ta on esitanud oma hüpoteesi üleliidulisel foorumil. Tarvis on kontrollida lähteand-meidki!

Elise Käer-Kingiseppa haridus algas Laiuse-Tähkvere raamatulembes talu-pojaperes. Nii kui see meie maal on olnud ja nii kui Gustav Suuts kirjutab Fr. R. Kreutzwaldi puhul: lugemaõppi-mise eest hoolitses ema Anne (Professor täpsustab arhiiviuuringute põhjal, et Kreutzwald ja Faehlmann ei astunud Tartu Keiserlikus Ülikoolis Kroonuinsti-tuuti ega olnud seetõttu kohustatud pä-rast ülikooli lõpetamist tööle asumä väljapoole Eesti piire. Küll kuulus aga eelistatud kroonuinstituuti Eduard Michelson ning pidigi seepärast siirduma Kroonlinna — koos Lydia Koidulaga.)

OMA ERIALA EDENDAMINE OLI SELLE ELU PEATEEMA. 60 AASTAT ÜLIKOOlitööd, õpilasist ON KASVANUD VIIS TEADUSDOKTO-rit JA KOLMTEIST TEADUSKANDI-DAATI.

Malev Toome foto

Tema oma doktoripäev tähistas tippu sel toel. Päevast on möödas üle viie-kümne aasta, ent püsis täpselt mälus. Ta teadis selgelt ka oma musta tagasi-hoidlikku kleiti, volditud õpetlasvorruka-tega, ja vaid üht kaunist roosi.

Elu, mille sisuks on olnud teadus, kuid mitte ainult. Teadusdoktoril olid tema tipp-päeval juba ka lapsed parajas eas. Nüüd on lapselapsedki suureks kasva-nud. Perekond on loonupärane. Ema ja isa. Aga — eteheidde ajakirjanikule! — naisteajakirjal on ebakõlaga noot juures. Meil on vaid ema ja ema. Isast ei kõnelda. See on viga. Nagu on viga seegi, et naist peetakse vahajäänud pooleks. On räägi-tud koguni naise erinevast ajust. Kes nii väidab, see ei tea, et teistsugused on ainult hormoonid. Kust need targad me-hed siis tulevad? Naises! Ei ole vaja öelda «naisprofessor», «naiskeemik», «naismuusik». On professor, keemik, muu-sik. Eestlased olid 96,2 protsenti kirja-oskajad juba sada aastat tagasi — ja lugema õpetas iga ema.

Oma 80. eluaastal töötas raamatute keskel nõudis ta, et töötataks ülihästi. Temal kui füsioloogia- ja farmakoloogia-teadlasel on üha küsimusi, arvamusi, ettepanekuid. Teab, allikad on ühtvalu käigus: eestikeelset, venekeelset, saksa-keelset, ingliskeelset, prantsuskeelset, la-dinakeelset teaduskirjandust, aga ka ilu-kirjandust.

TA ON TÖÖTANUD JA ELANUD ISE ENDAST MAKSIMUMI ANDES NING NÕUDNUD SAMASUGUST TEADUSKOOLISE SUHTUMIST OMA ÕPILASTELT. SEE AGA. ET 1940.

AASTAIL JÄI ÜLIKOOlILE ALLES FÜSIOLOOGIA ERIALA RAAMATU-KOGU, TÕENDAB prof KÄER-KINGI-SEPA TOLLAST VAPRUST.

Üks tema viimaste aastate trükitud uurimusi on «Eksperimentaalne füsioloogia Tartu Ülikooli arstiteaduskonnas 19. sajandi keskpaiku». Selles ta täpsus-tab, et Tartu füsioloogi F. H. Bidderi ja keemiku C. E. Schmidt'i koostööna, milles osalesid ka noored arstid oma väi-tekirjadega, ilmus 1852. aastal põhja-panev eksperimentaaluurimus seedefüsioloogiast «Die Verdauungssäfte und der Stoffwechsel». Seni olid andmed seede-mahlade koostise ja ülesannete kohta puudulikud olnud, polnud õiget seede-mahlade saamise meetodikat, närvisüsteemi mõjutused seedemahlade eritusele olid peaaegu uurimata. Bidder ja Schmidt uurisid neid protsesse katseloomadel ning kui võimalik ka inimesel. Neis uurimu-sis sedastus süljenõristus koeral ainult toidu näitamiselgi, seesama, mis hiljem (1897) sai üldtuntuks I. Pavlovi tööde kaudu.

1853. aastal tuli Tartu kliinikusse Noistverest (Annast) pärit haige Cathe-rina Kütt. Tal oli maofistul. Avaus paiknes 9. ja 10. roide vahel ning sellesse pidi viima sondi. Jälgiti ka maomahla eritust. Sellegi analüüsi andmed on maa-ilma meditsiinkirjanduses.

Erialane teave ammandunuks.

Agä Elise Käer-Kingisepp huvitus: kes oli see eesti naine, kuidas ta sattus Tar-tusse ravile. Haigusloos on märgitud, et Catherina Kütt sidus oma keha ümber kahekordselt laia kirjatud vöö ja tõmbas nõnda haava kinni. See on ju meie rahva-rõivavöö!

KÕIGE HEA JA VAJALIKU — NAI-SELIKUSE KA TEADUSNAISESSE — KINNISTAMISEKS HAKKAS prof ELISE KÄER-KINGISEPP (JA TEMA SELTSIKAASLASED) TAAS KOON-DAMA EESTI NAIÜLIÕPILASSELTSI RIDU. SEE JÄI TEMA VIIMSEKS ISAMAALISEKS TEOKS. 17. VEEB-RUARIL 1989 SEISID TEMA SARGA JUURES AUVALVES KA TAASKOON-DUNUD EESTI NAIÜLIÕPILASTE SELTSI KAASVÕITLEJAD, VILIST-LASED, NOORVILISTLASED.

Aasta varem, tol sügispäeval, mil au-väärne professor ajakirjaniku külla kut-sus, oli ta küsinud: «Kas teate, miks on Sakamaal nii palju ülikoole?»

Endamisi meenus, kuidas professor oli öelnud: väga rumala vastuse eest käsu-tas ta üliõpilase uksest välja...

Saime vastuse kätte: seepärast, et iga vürstiriigike avas oma ülikoole!

SEE ON SEE, MILLEGA VÄIKE SAAB SUUR OLLA. VAIMUGA! VAIMUSEGA, VAIMUVARAGA.